

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการส่งเสริมศักยภาพชุมชนฟ้าฮ่าม

ชื่อผู้เขียน ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

รองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ เกี่ยวกิ่งแก้ว ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณิชฎฐ์ ชพานนท์ กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ประชิต ณ บางช้าง กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการส่งเสริมศักยภาพของชุมชน และเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชุมชน โดยใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Research) โดยศึกษาจากเอกสารเป็นแหล่งข้อมูลหลักและใช้ชุมชนตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่เป็นกรณีศึกษา โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรม ตลอดจนผู้นำชุมชนที่สำคัญๆ และใช้วิธีศึกษาสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนที่สำคัญ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้-

1. จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดว่าด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าภูมิปัญญาซึ่งเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความจัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญา ปรับตัวกับสถานะต่างๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งอยู่ มีพลัง มีศักยภาพต่อการพัฒนาสังคมไทยตลอดช่วงกว่าหลายทศวรรษที่ผ่านมา

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ยังรากลึกอยู่ในสังคมไทยจนยากที่จะมีกระแสการพัฒนาใดๆ จะมาลบล้างให้หายไปได้ง่ายๆ ดังนั้นใน สมมุติฐานการวิจัยที่ว่า “โลกาภิวัตน์ หรือตามกระแสโลก (Globalization) เป็นปัญหาสำคัญของการล่มสลายของชุมชน” จึงน่าจะถูกปฏิเสธ ทั้งนี้ เพราะภูมิปัญญาใหม่ๆ ที่รับเข้ามาจากโลกภายนอกมิได้เข้ามาทดแทนภูมิปัญญาดั้งเดิม หรือภูมิปัญญาที่พัฒนาไว้เดิมทั้งหมดสำหรับสังคมไทยระดับ “ชาวบ้าน” หากแต่หลายกรณีภูมิปัญญา

สังคม จะได้รับการทดสอบ เลือกรุ่น และตัดแปลงให้สามารถแก้ปัญหา หรือ ตอบสนองความต้องการในการปรับตัว ตามบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและทำหน้าที่เป็นฐานรองรับภูมิปัญญาใหม่ๆ เข้ามาผสมผสานต่อเนื่องไปและการปรับตัวของสังคมไทย ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงแบบขุดรากถอนโคน แต่เป็นการปรับเปลี่ยนที่ยึดรากฐานภูมิปัญญา สังคมอันมีอยู่เดิมที่มีพลวัตในตัวของมันเองอยู่แล้ว ทั้งโดยจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก

2. จากการศึกษากรณีตัวอย่างของชุมชนฟ้าฮ่าม พบว่าชุมชนฟ้าฮ่าม ซึ่งถึงแม้จะเป็นชุมชนในเขตเมือง แต่ด้วยวิถีชีวิตของผู้คนดั้งเดิม ที่มีความผูกพันอยู่กับแม่น้ำได้พึ่งพาอาศัยแม่น้ำสายนี้หล่อเลี้ยงชีวิต ใช้น้ำในการอุปโภค เป็นที่มาของความอุดม แม่น้ำปิงจึงมีคุณค่าเปรียบเสมือนแม่น้ำปิงโดยพวกเขาพยายามรักษาสภาพพื้นที่ตลิ่ง ไม่ทิ้งขยะ ไม่ถมที่แนวตลิ่ง มีการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนแม่น้ำซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชนโดยการจัดตั้งกลุ่มอาสาพิทักษ์ลำน้ำปิงประจำชุมชน มีการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียน เยาวชน และชาวบ้านทั่วไป และการจัดพิธีสืบชะตาไหว้สาแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นหลักความเชื่อดั้งเดิมของคนในชุมชน ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้น คือชาวบ้านจะหันมาให้ความร่วมมือในการรักษาพื้นที่แนวตลิ่งอย่างจริงจัง การจัดพิธีสืบชะตา เป็นกุศโลบายให้คนเกิดสำนึกถึงบุญคุณของแม่น้ำ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน คือฟื้นฟูการประกอบอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้าน เช่น การทำเครื่องดนตรีพื้นเมือง การเพาะปลูกและการจักสาน และมีการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับวิถีการผลิตของสังคมอุตสาหกรรม นั่นคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามลำน้ำปิงโดยเป็นการศึกษาวัฒนธรรมความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชาวบ้าน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นกุศโลบายสำคัญอย่างยิ่งในการฟื้นฟูศักยภาพชุมชนซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนที่เข้มแข็งนำไปสู่ความเป็นประชาสังคม (Civil Society) ในที่สุด”

Independent Study	Local Wisdom and Strengthening of Fah-Ham Community's Capabilities		
Author	Taweesak Pinthong		
M.A. (Political Science)	Politics and Government.		
Examining Committee	Assoc. Prof. Somsak Keawkingkeo		Chirmain
	Assis.Prof. Nat Chaparnond		Member
	Assoc. Prof.Prachit Na Bangchang		Member

Abstract

The purposes of this research were to study the importance of local wisdom in strengthening of community's capabilities and use the result of this study to solve the community problems. Case study was used in documentary analysis and interviewed key-person in Fa-Ham community.

The findings are as follows :

1. Local wisdom which were knowledge, thinking, beliefs, capability and adeptation which were the results of using intellect to adapt with the local environments, its had powerful for Thai society development several decades. Local wisdom had deep in Thai society along time, its hard be deleted by the current of development. So that the research hypothesis as "Globalization were the important issue for community be destroyed" had been reject, because of new wisdom from aboard can't instead of local wisdom that had deep in Thai society especially in "village level". But in many cases, local wisdom will be tested, chosen and adapted for solving the problems or response the need for adaptation in the socio - economic context which change all the time and local wisdom were the base wisdom for supporting new wisdom usefulness, and

adaptation of Thai society does not change immediately but it changes by holding on local wisdom which run deep in society dynamism.

2. In case of Fah-Ham community, even if Fah-Ham community was an urban community, on the way of life which convince with Ping river, Ping river were the life of community, Ping river were value of life. So that Fah-Ham community has collaboration to preserve Ping river in various activity such as to preserve the banks of Ping river, not waste garbage, not fill anything on the banks of Ping river and they encourage minds to preserve Ping river by setting Ping river's preserve Group in community, Training youths and peoples and make the seub-chata (life prolonging) ceremony for esteem the Ping river which were the local belief. The results were people in community more collaboration and participation to preserve Ping river. the seub-chata ceremony were the clever manipulation for encourage minds to have a value of Ping river. Another, they has activity for supporting the community economic such as to resuscitate old occupation as making local music instruments, planting, basketry and they were adapt local wisdom to serve tourist-industry by touring in Ping river and study old culture.

So that, research results fit in research hypothesis as 'local wisdom were the clever manipulation for encourage community potential and lead to strong community and civil society.